

У сусрет јубилеју два века Матице српске

Његова Светост Патријарх српски г. Порфирије је учествовао 29. августа 2025. године у Председништву Републике Србије у Београду у раду прве седнице Почасног одбора за прославу Два века Матице српске.

Обраћајући се члановима Одбора, поглавар Српске Православне Цркве је истакао:

„Са радошћу у срцу и благодарношћу Богу обраћам вам се, уважени чланови Почасног одбора, поводом великог и благословеног јубилеја – два века постојања и деловања Матице српске. У временима у којима је наш народ пролазио кроз многа искушења, а понекад и кроз тешка страдања, Матица српска била је и остала једна од најсветлијих тачака нашег културног, научног и националног живота. Таква Матица нас је данас све овде сабрала да припремимо и организујемо достојно прослављање њеног знаменитог рођендана.

Од свога оснивања 1826. године, Матица српска није била само културна установа. Она је била и остаје духовни ослонац, место сабирања и просвећивања нашег народа, чувар памћења и идентитета. Она је, без сваке сумње, угаони камен у грађевини нашег народног бића – камен који су у

различитим временима неки покушавали да одбаце, маргинализују или чак укину, али који је, упркос свему, испуњавао своју мисију: сабирао српски народ, утврђивао државу и чувао духовно и културно јединство.

Током свих ових деценија, тесно и органски, корачале су заједно Матица српска и Српска Православна Црква. Као што је Српска Црква чувала веру и јединство, тако је Матица српска чувала реч, језик и културу. Једна другу су подупирале и допуњавале, јер вера даје смисао култури, а култура постаје простор у којем вера показује своју снагу и сведочанство у историји.

Данашњи јубилеј нас подсећа да је Матица српска својим деловањем била мост између генерација, да је повезивала прошлост, садашњост и будућност, и да је непрестано изнова обнављала ону креативну енергију без које се не може замислити живот једног народа. Њена порука је да се народ развија у свим околностима, али да је мир најбољи и најплодотворнији оквир за напредак и стваралаштво. Зато је важно да се мир гради и чува у српском народу и у заједници са другим народима, као и да се негује дијалог Срба са Србима и дијалог Срба са другим народима. Само тако, кроз дух мира и разговора, човек постаје истински човек културе и духовности – човек дијалога, човек кога Матица српска жели да формира и охрабри, кратко али тачно речено – човек Матице.

Са благодарношћу и са благословом гледамо и на све што је припремљено у оквиру ове велике прославе: свечане седнице и академије, изложбе и научне скупове, књиге и публикације, сусрете и сарадњу са другим Матицама. Све те манифестације нека буду сведочанство да наш народ у духовности и култури има неисцрпан извор снаге.

Молимо се и благосиљамо да Матица српска настави свој ход путем истине, културе и просвете; да остане живи сведок нашег јединства; да и у будућим временима гради мостове међу генерацијама и народима, и да у њеном раду увек буде присутна тајна Божјег благослова, који обнавља, изграђује, надахњује и усмерава. Српска Православна Црква ће, као и до сада, стајати уз Матицу српску, подржавати је и заједно са њом сведочити оно најбоље из нашег духовног и културног наслеђа.

Нека Господ благослови све часнике, чланове и сараднике Матице српске, све њене подухвате и овај велики јубилеј. Нека благослови и сав српски народ, да у заједништву вере и културе корачамо у будућност у миру и благостању”.

Седници су присуствовали: г. Александар Вучић, председник Републике

Србије и председник Одбора; проф. др Ђуро Мацут, председник Владе Републике Србије; г. Милош Вучевић, претходни председник Владе Републике Србије и саветник Председника Републике за регионална питања; гђа Маја Гојковић, председник Покрајинске Владе АП Војводине; г. Никола Селаковић, министар културе; академик Бела Балинт, министар науке, технолошког развоја и иновација; проф. др Борис Братина, министар информисања и телекомуникација; г. Жарко Мићин, градоначелник Новог Сада; академик Зоран Кнежевић, председник САНУ; проф. др Драган Станић, председник Матице српске; и г. Дејан Савић, саветник Председника Републике и секретар Одбора.

На дневном реду седнице је усвојени оквирни Програм прославе „Два века Матице српске“, а разматрана су и питања финансијске подршке која би омогућила реализацију целокупног плана обележавања. Истакнуто је да је прослава овог великог јубилеја од националног значаја могућа једино кроз заједништво српских културних установа, државе и Српске Православне Цркве, у складу са историјом и оснивачким актима Матице српске. Присутни чланови су упознати са свим активностима и плановима које је Матица српска припремила за своју велику прославу.

На седници је усвојено јавно саопштење Почасног одбора, којим је истакнуто да је обележавање два века Матице српске културни чин од највећег значаја не само за Матицу српску и град Нови Сад и Војводину, већ и за целокупну српску културу и српски народ и друштво у целини.

Матица српска – најстарија српска књижевна, културна и научна институција

Основана је 1826. године у Пешти, у време ослобађања Србије од вишевековне турске власти и јачања свести о потреби да се српски народ у пуној мери укључи у савремене европске токове, уз очување националног и културног идентитета. Њено деловање је од самог почетка било усмерено на представљање српске културе у Европи, а са друге стране на просвећивање народа. У том циљу развијена је богата издавачка делатност. Основу је чинио чувени Летопис, покренут 1824. године. Касније су настале бројне едиције, а међу њима и једна са наглашеном просветитељском улогом која је носила назив Књиге за народ. Од четрдесетих година XIX века стварани су услови за бављење науком. Тада је формирана библиотека са књижним фондовима из различитих научних области и збирка рукописа.

Матица српска је 1864. године пресељена из пештанског Текелијанума у новосадски Платонеум. Нови Сад је од тада познат као Српска Атина. Град је

добрио тај назив јер се сматрало да су се око Матице српске окупљали најобразованији и најмудрији људи. Та веза је касније постала још наглашенија. Матица српска је постала символ грађанског друштва, високе културе, просветитељства и добротинства. Међутим, она је била и остала општенародна. Њени оснивачи (млади докторанд Јован Хаџић и богати пословни људи: Ђорђе Станковић, Јосиф Миловук, Јован Деметровић, Гаврило Бозитовац, Андрија Розмировић и Петар Рајић), као и први приложници, живели су у различитим срединама, од Беча до Темишвара и од Дубровника до Пеште. Припадали су различитим друштвеним слојевима. Добротвори и чланови Матице српске су били владар Србије Милош Обреновић и његов брат Јеврем, племић Сава Поповић Текелија, барон Јован Николић од Рудне, владар Црне Горе Петар II Петровић Његош, припадници краљевске породице Карађорђевић, писци, народни трибуни, светски познати научници попут Михајла Пупина, али и мање знани грађани који су својим прилозима подржавали просветитељску мисију Матице српске. Повезала их је племенита идеја о стварању једне, јединствене кошнице и став да је част служити часној Матици српској. Ту мисао су следиле хиљаде људи. Међу њима је било и припадника других народа. Управо захваљујући широкој подршци из народа, Матица је једно време била најбогатија задужбинска установа у Угарској. Из њених фондова су финансирани капитални пројекти од значаја за стандардизацију српског језика и за развој различитих научних дисциплина. Истовремено, Матица се старала о школовању даровитих ђака и студената, а тиме и о стварању српске интелектуалне елите.

Данас Матица српска има око 2.000 сарадника. Они су укључени у више десетина научних и развојних пројеката, у оквиру Одељења за књижевност и језик, Лексикографског одељења, Одељења за друштвене науке, Одељења за природне науке, Одељења за ликовне уметности, Одељења за сценске уметности и музику и Рукописног одељења. Сарадници припремају прилоге за десет Матичиних научних часописа и раде на припреми публикација од капиталног значаја за српску културу и науку, као што су Српска енциклопедија, Српски биографски речник, Речник српског језика, Правопис... Библиотека Матице српске има више од 3.500.000 публикација, а Галерија богату збирку у којој је представљено српско сликарство од XVIII до XX века. Издавачки центар наставља традицију некадашњег Издавачког предузећа Матице српске, чија су издања у Југоисточној Европи деценијама била препознатљива по амблему МС, иза којег је стајала квалитетна и брижљиво одабрана литература из различитих области. Матица српска сваке године додељује награде за достигнућа у различитим областима културе и науке.

Матица српска је била узор многим народима. По угледу на њу основане су: Матица чешка 1831. године; Матица илирска 1842. (која је 1874. преименована у Матицу хрватску); Матица лужичкосрпска 1847; Матица галичко-руска у Лавову 1848; Матица моравска 1849; Матица далматинска у Задру 1861; Матица словачка 1863; Матица словеначка 1864; Матица опавска 1877. и Матица у Тешинској кнежевини 1898 (из којих је 1968. настала Матица шлеска); Матица пољска у Лавову 1882; Матица школска у Тешинској кнежевини 1885; Матица школска у Варшави 1905; Матица бугарска у Цариграду 1909. и нова Матица бугарска 1989. године. Данас Матица српска сарађује са многим институцијама и појединцима из свих крајева света.

spc.rs